

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpm.2022.38.125-136>

УДК 595.44 (477.84)

Гірна А.Я.

ДОПОВНЕННЯ ДО ФАУНИ ПАВУКІВ НПП «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН» ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ

Наведено результати досліджень павуків національного природного парку «Дністровський каньйон», який розташований на території Чортківського району Тернопільської області. Описано історію вивчення фауни павуків регіону. На території парку та в його околицях виявлено 93 види, що належать до 20 родин. Найбагатше у зборах представлені родини *Linyphiidae* (15 видів; 16,1% видового різноманіття), *Araneidae* (12 видів; 12,9%), *Lycosidae*, *Theridiidae* і *Thomisidae* (11 видів у кожній; 11,8%). Наведено інформацію про два рідкісні та маловідомі види павуків, зокрема *Tegenaria campestris* (C. L. Koch, 1834) і *Harpactea saeva* (Herman, 1879). Враховуючи літературні дані, аранеофауна парку на сьогодні налічує 135 видів з 21 родини.

Ключові слова: *Araneae*, Дністровський каньйон, Тернопільська область, Україна, Поділля, інвентаризація, історія досліджень.

Першим кроком на шляху до збереження біорізноманіття є його інвентаризація. Потреба в її проведенні постає насамперед перед заповідними об'єктами, оскільки без вивчення місцевої флори і фауни неможливо сформувати списки рідкісних видів, проводити моніторингові заходи, а також встановити найважливіші для охорони території (McGeoch et al., 2011). Часто поза увагою таких досліджень, на жаль, залишаються чисельні та багато представлені у видовому відношенні групи безхребетних, у тому числі й павуки. Вони є чутливими до структури рослинного покриву, а отже їхній видовий склад та синекологічні параметри можуть бути своєрідними індикаторами стійкості та стабільності екосистем (Uetz, 1979; Willet, 2001; Гірна, 2006; Namřík, Košulič, 2019). Фауністичні дослідження об'єктів природно-заповідного фонду як осередків біорізноманіття в регіоні є актуальними і для створення кадастру тваринного світу України загалом. Так перелік павуків Національного природного парку «Дністровський каньйон» та його околиць є вагомим доповненням до фауни павуків Заходу України. Адже відсутність систематизованих даних щодо різноманіття групи є особливо помітною для Рівненської, Хмельницької, Волинської, Івано-Франківської, а також Тернопільської областей (Гірна, Жуковець, 2022).

Національний природний парк «Дністровський каньйон» створений у 2010 році і розташований у межах сучасного Чортківського району Тернопільської області вздовж р. Дністер: від с. Устя-Зелене на заході до с. Окопи у гирлі р. Збруч на сході. До парку включені окремі кластери, тобто певні фрагменти каньйону Дністра та прилегли до нього території. Загалом тут переважає лісова рослинність за участю дуба звичайного (*Quercus robur*) і граба (*Carpinus betulus*). У той же час, з крутими південними схилами пагорбів і схилами каньйонів річок пов'язана степова

рослинність (Кагало та ін., 2012). Унікальні різномірні ландшафти Дністровського каньйону обумовлюють багатство флори та фауни та не одне століття привертають увагу дослідників.

Вивчення фауни лівобережної частини Дністровського каньйону на Тернопільщині розпочалося ще у XIX ст., а саме, коли у 1866-1869 рр. членами Комісії Фізіографічної за фінансової підтримки графа Володимира Дідушицького були організовані перші наукові експедиції на Поділля (Fedorowicz, Kawecki, 1962). Одним із характерних для цієї території видів павуків А. Вежейський відразу назвав тарантула – *Lycosa singoriensis* (Laxmann, 1770) (Wierzejski, 1867). На той час він трапляється повсюдно, на перелогах, полях і навіть на городах від Теревовлі і Гримайлова аж до с. Синьків у Дністровському каньйоні; поширений у тогочасних Чортківському, Тернопільському, Бережанському повітах, а також частині Золочівського (Łomnicki, 1870). Цей вид з України (з Поділля Галичини; Petruszewicz, 1937), відомий ще з 1825 року, коли був вказаний у конспектах фауни одного з перших академічних підручників із зоології (Jarocki, 1825).

Зібрані на Поділлі види, у тому числі визначені на основі матеріалів А. Вежейського з південної частини Чортківського повіту, були включені Л. Вайгелем до списків арахнід Галичини, оприлюднених у перших звітах Комісії Фізіографічної (Wajgiel, 1867; 1868). Пізніше інформація про них була ще раз опублікована натуралістом у каталозі «Arachnoidea Haliciae» (Wajgiel, 1874).

М. Ломницьким наведено чотири види павуків, а саме *Araneus diadematus* Clerck, 1757 (як *Epeira diademata* L.), *A. marmoreus* Clerck, 1757 (як *E. marmorea* СК.), *Larinioides patagiatus* (Clerck, 1757) (як *E. patagiata* СК.) і *Misumena vatia* (Clerck, 1757) (як *Thomisus citreus* Wlk.) зі с. Дзвенигород над Дністром, де їх знайдено у гніздах оси пелопея (Łomnicki, 1870; за визначеннями Л. Вайгеля). Інші види арахнід з подорожі Поділлям між річками Серет, Збруч і Дністер були передані вченим на збереження до Зоологічного кабінету Ягеллонського університету. Їхній перелік опублікований М. Новицьким як куратором колекцій кабінету у звітах Комісії Фізіографічної (Nowicki, 1870; за визначеннями Л. Коха), а також Л. Кохом (Koch, 1870) у працях Краківського наукового товариства. На жаль, як і у випадку зі зборами А. Вежейського, без зазначених локалітетів.

У 1884 році В. Кульчинський під час аналізу фауни павуків-скакунів Галичини навів для околиць с. Більче-Золоте над р. Серет вид *Carrhotus xanthogramma* (Latreille, 1819) (Kulczyński, 1884; як *Philaeus (?) bicolor* (Walck.)).

Види павуків з Поділля, що відомі за вже переліченими публікаціями (Wierzejski, 1867; Łomnicki, 1870; Wajgiel, 1867, 1868; Nowicki, 1870; Kulczyński, 1884), а також дослідженнями Р. Кунтце щодо ксеротермної фауни регіонів Європи (Kuntze, 1931), включені К. Петрусевичем до Каталогу павуків Польщі (Petruszewicz, 1937).

У 1938 році Р. Кунтце і Я. Носкевич опублікували працю «Огляд зоогеографії Польського Поділля» (Kuntze, Noskiewicz, 1938), наголосивши, що аранеофауна регіону вивчена дуже слабо. З-поміж знаних виокремлено групу подільських (*Eresus kollari* Rossi, 1846 і *Lycosa singoriensis* (Laxmann, 1770) і псевдо-подільських (*Synema globosum* (Fabricius, 1775) і *Argiope bruennichi* (Scopoli, 1772) видів павуків. Окрім іншого, *Eresus kollari* (як *E. niger* Pet.) наведено з с. Мельниця-Подільська та м. Заліщики, *Lycosa singoriensis* (як *Hogna s.*) – м. Заліщики, *Argiope bruennichi* (як *A. Brünnichi*) – с. Зелений Гай, лісу між селами Добрівляни-Городок, а також с. Синьків.

Вид *Synema globosum* (як *Synaema g.*) вказано за матеріалами А. Вежейського з Чортківського повіту (Kuntze, Noskiewicz, 1938). Особини *Eresus kollari* з с. Мельниця-Подільська, а також *Argiope bruennichi* з сіл Зелений Гай (Жежава) і Добрівляни зберігаються в Державному природознавчому музеї НАН України.

Перед Другою світовою війною павуків Поділля досліджували також К. Петрусевич і С. Пілявський. Аналізуючи видові списки, зокрема поширення фауністично примітивних видів з північно-західної частини регіону (Гологори, Вороняки, Кременецькі гори), було зазначено, що *Pardosa bifasciata* (C. L. Koch, 1834) (як *Lycosa b.*) трапляється на Лисій горі на Золочівщині, а також є чисельним видом стінки над Дністром в околиці с. Дзвенигород (Petrusiewicz, 1938).

Деякі матеріали С. Пілявського та К. Петрусевича з Тернопільщини, зібрані в районі Дністровського каньйону, зберігаються у Природничому музеї Вроцлавського університету (Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego; Hirna, 2015). Зокрема зі сіл Білівці – це *Pardosa nebulosa* (Thorell, 1872) і *Pardosa wagleri* (Hahn, 1822), Боришківці – *Araniella cucurbitina* (Clerck, 1757), Кулаківці – *Tetragnatha nigrita* (Lendl, 1886) і *Tetragnatha montana* (Simon, 1874), а також м. Заліщики – *Linyphia tenuipalpis* (Simon, 1884), *Linyphia triangularis* (Clerck, 1757), *Neoscona adianta* (Walckenaer, 1802), *Pisaura mirabilis* (Clerck, 1757), *Sitticus dzieduszyckii* (L. Koch, 1870).

У 2004 році оприлюднено результати досліджень фауни павуків печер України, у тому числі Поділля. На території, що на сьогодні належить до НПП «Дністровський каньйон», обстежені чотири об'єкти, а саме печери Вертеба, Вітрова, Кришталева та Славка, для яких наведено п'ять видів павуків: *Lepthyphantes leprosus* (Ohlert, 1865), *Megalepthyphantes nebulosus* (Sundevall, 1830) як *Lepthyphantes n.*, *Tenuiphantes alacris* (Blackwall, 1853) як *Lepthyphantes a.*, *Metellina merianae* (Scopoli, 1763) (Євтушенко, 2004), а також під знаком запитання *Porrhomma microphthalmum* (O. Pickard-Cambridge, 1871) (Євтушенко, 2004: цит. за Левушкин, 1962).

У 2018 році опубліковано статтю «Павуки (Araneae) деяких біотопів національного природного парку «Дністровський каньйон» (Федоряк та ін., 2018), у якій для Жежавського ботанічного заказника в околицях с. Зелений Гай вказано 37 видів. Також у роботі наведено дані про 38 видів, вилонених на міському пляжі та в околицях стадіону м. Заліщики (територія не включена до НПП).

Незважаючи на тривалу історію досліджень, огляд літератури показує, що павуки НПП «Дністровський каньйон» вивчені дуже поверхнево. Дослідженнями не охоплена більшість кластерів парку, а його фауністичний список налічує лише близько 85 видів, та й то значна частина з них відловлена на околицях заповідної території. Наведений нижче перелік видів – це лише незначне доповнення до фауни регіону, що базується на визначенні матеріалу, зібраного під час кількадечних експедицій. У майбутньому повинні бути проведені комплексні дослідження павуків Дністровського каньйону як унікальної території, що є ядром біорізноманіття в Україні (елемент Дністровського екологічного коридору Національної екомережі).

Матеріал і методика досліджень

Матеріалом для роботи слугували збори за 2016 рік з території НПП «Дністровський каньйон» та його околиць, у тому числі з с. Нирків – берег р. Джурин [48°47'55"N, 25°35'14"E], дубово-грабовий ліс [48°47'38"N, 25°34'29"E], сосново-дубово-грабовий ліс [48°48'00"N, 25°35'23"E], сосновий ліс [48°48'24"N,

25°35'06"E], остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції [48°48'22"N, 25°35'07"E]; с. Касперівці – стінка над р. Серет [48°39'57"N, 25°51'06"E]; с. Городок – стінка над р. Дністер [48°38'25"N, 25°50'08"E]; м. Заліщики – зовнішні стіни будівлі [48°38'50"N, 25°43'58"E], а також за 2000 рік зі с. Горигляди – берег р. Дністер [48°53'07"N, 25°08'16"E].

За фізико-географічним районуванням України, територія досліджень, що охоплює околиці сіл Нирків, Городок, Касперівці та міста Заліщики розташована в межах Чортківсько-Кам'янець-Подільського району Західноподільської височинної області, тоді як околиці Горигляди належать до Ходорівсько-Бучацького району Розтоцько-Опільської горбогірної області Широколистолісової зони (Маринич та ін., 2003).

Збір матеріалу проводили вручну, шляхом струшування (з поверхонь чи рослин) павуків на світлу тканину і за допомогою ентомологічного сачка. Видову ідентифікацію особин здійснено за допомогою електронного визначника павуків Європи (Nentwig et al., 2022). Номенклатура таксонів наведена на основі Каталогів павуків світу (WSC, 2022).

Результати досліджень

Загалом відловлено 93 види, що належать до 20 родин. Найбагатше у зборах представлені родини Linyphiidae (15 видів; 16,1% видового різноманіття), Araneidae (12 видів; 12,9%), Lycosidae, Theridiidae і Thomisidae (11 видів у кожній; 11,8%).

FAM. AGELENIDAE C.L. Koch, 1837

Agelena labyrinthica (Clerck, 1757)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♂.

Allagelena gracilens (C. L. Koch, 1841)

с. Горигляди, берег Дністра, на чагарниках, 04.08.2000-1♀.

Eratigena agrestis (Walckenaer, 1802)

с. Касперівці, стінка над р. Серет, між рослинами на скельних відслоненнях, 17.09.2016-1♀.

Tegenaria campestris (C. L. Koch, 1834)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у трухлявій деревині грабової колоди, 16.09.2016-1♂, 1♀.

FAM. ANYPHAENIDAE ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. Bertkau, 1878

Anyphaena accentuata (Walckenaer, 1802)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, на чагарниках, 16.09.2016-1♀.

FAM. ARANEIDAE Clerck, 1757

Agalenatea redii (Scopoli, 1763)

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-2♀.

Araneus diadematus Clerck, 1757

с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, на сосні, 16.09.2016-1♀.

Araneus quadratus Clerck, 1757

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♀.

Araniella cucurbitina (Clerck, 1757)

с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, у чагарниковому ярусі, 16.09.2016-1♀, с. Нирків, остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції, на чагарниках, 16.09.2016-1♀.

***Argiope bruennichi* (Scopoli, 1772)**

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂. с. Касперівці, стінка над р. Серет, у трав'яному ярусі, 16.08.2016-1♂.

***Cyclosa conica* (Pallas, 1772)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, між стовбурами дерев, 16.09.2016-5juv.

***Larinioides ixobolus* (Thorell, 1873)**

м. Заліщики, на зовнішніх стінах будівель, 17.09.2016-5♀. с. Нирків, на зовнішніх стінах руїн замку, 16.09.2016-1♀.

***Mangora acalypha* (Walckenaer, 1802)**

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♀.

***Neoscona adianta* (Walckenaer, 1802)**

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂, 5♀.

***Nuctenea umbratica* (Clerck, 1757)**

с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, під корою сосни, 16.09.2016-1♀. с. Нирків, на зовнішніх стінах руїн замку, 16.09.2016-1juv.

***Singa hamata* (Clerck, 1757)**

с. Горигляди, на березі Дністра, у трав'яному ярусі, 04.08.2000-1♀, 1juv.

***Zilla diodia* (Walckenaer, 1802)**

с. Городок, стінка над Дністром, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 29.07.2016-1♂.

ФАМ. АТYPIDAE Thorell, 1870

***Atypus* sp.**

с. Нирків, остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції, у трав'яному ярусі, 16.09.2016-1juv.

ФАМ. DICTYNIDAE O. P.-Cambridge, 1871

***Dictyna arundinacea* (Linnaeus, 1758)**

с. Касперівці, стінка над р. Серет, на суцвіттях зонтичних, 16.08.2016-1♂.

***Dictyna uncinata* Thorell, 1856**

с. Горигляди, на березі Дністра, у трав'яному ярусі, 04.08.2000-1♀.

ФАМ. DYSDERIDAE C. L. Koch, 1837

***Harpactea saeva* (Herman, 1879)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у трухлявій деревині грабової колоди, 16.09.2016-1♂, 2♀.

ФАМ. GNAPHOSIDAE Roscoek, 1898

***Drassodes pubescens* (Thorell, 1856)**

с. Нирків, сосновий ліс, під корою пенька, 16.09.2016-1♂.

***Drassyllus praeficus* (L. Koch, 1866)**

с. Нирків, остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції, на стежці, 16.09.2016-1♀.

***Haplodrassus signifer* (C. L. Koch, 1839)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у трухлявій деревині грабової колоди, 16.09.2016-1♂.

***Haplodrassus silvestris* (Blackwall, 1833)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♂.

***Zelotes electus* (C. L. Koch, 1839)**

с. Нирків, остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 16.09.2016-1♀.

***Zelotes petrensis* (C. L. Koch, 1839)**

с. Касперівці, стінка над р. Серет, під камінням, 16.08.2016-1♂.

FAM. LINYPHIIDAE Blackwall, 1859

Agyneta rurestris (C. L. Koch, 1836)

с. Городок, стінка над р. Серет, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 29.07.2016-1♀.

Bathyphantes nigrinus (Westring, 1851)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-3♂.

Diplocephalus latifrons (O. Pickard-Cambridge, 1863)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-3♂, 1♀.

Diplostyla concolor (Wider, 1834)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♂.

Hylyphantes graminicola (Sundevall, 1830)

с. Гориляди, на березі Дністра, між прибережними рослинами, 04.08.2000-1♀.

Linyphia hortensis Sundevall, 1830

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♂.

Linyphia triangularis (Clerck, 1757)

с. Касперівці, стінка над р. Серет, на шипшині, 17.09.2016-1♀. с. Нирків, сосновий ліс, на нижніх гілках дерев, 16.09.2016-2♀. с. Нирків, дубово-грабовий ліс, на поваленому дереві між гілками, 16.09.2016-2♀.

Mansuphantes mansuetus (Thorell, 1875)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-3♀.

Megalephyphantes pseudocollinus Saaristo, 1997

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у трухлявій деревині грабової колоди, 16.09.2016-1♂.

Microneta viaria (Blackwall, 1841)

с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, 16.09.2016-1♀; дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-2♂.

Neriere clathrata (Sundevall, 1830)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♂. с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, 16.09.2016-1♀.

Oedothorax apicatus (Blackwall, 1850)

с. Нирків, берег р. Джурин, Джуринський водоспад, на ґрунті між прибережними рослинами, 16.09.2016-1♂.

Oedothorax retusus (Westring, 1851)

с. Гориляди, на березі Дністра, під камінням, 04.08.2000-1♂.

Tenuiphantes flavipes (Blackwall, 1854)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-3♀.

Walckenaeria sp.

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♂.

FAM. LYCOSIDAE Sundevall, 1833

Alopecosa cuneata (Clerck, 1757)

с. Касперівці, стінка над р. Серет, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 16.08.2016-1♂, 17.09.2016-1juv.

Alopecosa pulverulenta (Clerck, 1757)

с. Нирків, берег р. Джурин, на прибережних рослинах, 16.09.2016-1♀.

Aulonia albimana (Walckenaer, 1805)

с. Нирків, сосновий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀, 1juv.

Pardosa agrestis (Westring, 1861)

с. Гориляди, на березі Дністра, 04.08.2000-1♂.

***Pardosa alacris* (C. L. Koch, 1833)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀, 1♂.

***Pardosa fulvipes* (Collett, 1876)**

с. Городок, стінка над Дністром, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 16.08.2016-1♀.

***Pardosa lugubris* (Walckenaer, 1805)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

***Pardosa prativaga* (L. Koch, 1870)**

с. Горигляди, на березі Дністра, 04.08.2000-1♂, 1♀.

***Piratula hygrophila* (Thorell, 1872)**

с. Нирків, берег р. Джурин, на прибережних рослинах, 16.09.2016-1♀.

***Trochosa ruricola* (De Geer, 1778)**

с. Касперівці, стінка над р. Серет, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 16.08.2016-1♂.

***Trochosa terricola* Thorell, 1856**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

FAM. MITURGIDAE Simon, 1886

***Zora spinimana* (Sundevall, 1833)**

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, 16.09.2016-3♂.

FAM. NESTICIDAE Simon, 1894

***Nesticus cellulanus* (Clerck, 1757)**

с. Нирків, берег р. Джурин, на скелях, 16.09.2016-1♀, 1 juv.

FAM. PHILODROMIDAE Thorell, 1870

***Philodromus margaritatus* (Clerck, 1757)**

с. Нирків, сосново-дубово-грабовий ліс, під корою сосни, 16.09.2016-1♀.

FAM. PHOLCIDAE C. L. Koch, 1850

***Pholcus phalangioides* (Fuesslin, 1775)**

м. Заліщики, на зовнішніх стінах будівель, 17.09.2016-1♀.

FAM. PISAURIDAE Simon, 1890

***Pisaura mirabilis* (Clerck, 1757)**

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂. с. Нирків, берег р. Джурин, на скелях, 16.09.2016-2 juv.

FAM. SALTICIDAE Blackwall, 1841

***Asianellus festivus* (C. L. Koch, 1834)**

с. Касперівці, стінка над р. Серет, під камінням на відслоненнях, 16.08.2016-1♂.

***Ballus chalybeius* (Walckenaer, 1802)**

с. Нирків, сосновий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

***Evarcha arcuata* (Clerck, 1757)**

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂.

***Heliophanus flavipes* (Hahn, 1832)**

с. Нирків, остепнена лука на схилах старої гідроелектростанції, у мертвих трав'яних залишках (стариці), 16.09.2016-1♀.

***Neon reticulatus* (Blackwall, 1853)**

с. Нирків, сосновий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

***Salticus scenicus* (Clerck, 1757)**

с. Касперівці, стінка над р. Серет, на відслоненнях, 17.09.2016-2 juv.

FAM. SEGESTRIIDAE Simon, 1893

Segestria senoculata (Linnaeus, 1758)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у трухлявій деревині грабової колоди, 16.09.2016-3♂.

Fam. SPARASSIDAE Bertkau, 1872

Micrommata virescens (Clerck, 1757)

с. Нирків, сосновий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

FAM. TETRAGNATHIDAE Menge, 1866

Metellina segmentata (Clerck, 1757)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у чагарниковому ярусі, 16.09.2016-3♂; берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♂ 2♀.

Pachygnatha clercki Sundevall, 1823

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♀.

Pachygnatha listeri Sundevall, 1830

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

Tetragnatha extensa (Linnaeus, 1758)

с. Горигляди, на березі Дністра, на чагарниках, 04.08.2000-2♀.

Tetragnatha pinicola L. Koch, 1870

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♀.

FAM. THERIDIIDAE Sundevall, 1833

Dipoena melanogaster (C. L. Koch, 1837)

с. Нирків, сосновий ліс, на сосні, 16.09.2016-1♀, 1 juv.

Enoplognatha latimana Hippa et Oksala, 1982

с. Городок, стінка над Дністром, у травостої, 16.08.2016-1♀.

Enoplognatha thoracica (Hahn, 1833)

с. Нирків, сосновий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♀.

Neottiura bimaculata (Linnaeus, 1767)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♀.

Parasteatoda simulans (Thorell, 1875)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, на стовбурі дерева, 16.09.2016-3♂.

Phylloneta impressa (L. Koch, 1881)

с. Горигляди, на березі Дністра, на чагарниках, 04.08.2000-3♀.

Platnickina tincta (Walckenaer, 1802)

с. Нирків, сосновий ліс, на сосні, 16.09.2016-1juv.

Robertus neglectus (O.-P. Cambridge, 1871)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-3♂.

Simitidion simile (C. L. Koch, 1836)

с. Городок, стінка над Дністром, стінка, у трав'яному ярусі, 16.08.2016-1♀.

Steatoda bipunctata (Linnaeus, 1758)

с. Нирків, сосновий ліс, під корою старої сосни, 16.09.2016-1♂.

Theridion varians Hahn, 1833

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂.

FAM. THOMISIDAE Sundevall, 1833

Diaea dorsata (Fabricius, 1777)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, 16.09.2016-3♂.

Ebrechtella tricuspидata (Fabricius, 1775)

с. Нирків, сосновий ліс, на сосні, 16.09.2016-1juv.

Misumena vatia (Clerck, 1757)

с. Городок, стінка над Дністром, 16.08.2016-1♂, 2♀.

Ozyptila praticola (C. L. Koch, 1837)

с. Нирків, дубово-грабовий ліс, у підстилці, 16.09.2016-1♂.

Pistius truncatus (Pallas, 1772)

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 16.08.2016-3juv.

Spiracme striatipes L. Koch, 1870

с. Городок, стінка над Дністром, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♂, 4 juv.

Thomisus onustus Walckenaer, 1805

с. Городок, стінка над р. Дністер, у трав'яному ярусі, 29.07.2016-1♀; с. Касперівці, стінка над р. Серет, у трав'яному ярусі, 17.09.2016-1 juv.

Tmarus piger (Walckenaer, 1802)

с. Городок, стінка над Дністром, на чагарниках, 16.08.2016-1juv.

Xysticus kochi Thorell, 1872

с. Городок, стінка над Дністром, стінка, у трав'яному ярусі, 16.08.2016-1♀.

Xysticus lanio C. L. Koch, 1835

с. Касперівці, стінка над р. Серет, на відслоненнях, у мохах, 17.09.2016-2♂.

Xysticus ulmi (Hahn, 1831)

с. Нирків, берег р. Джурин, прибережна рослинність, 16.09.2016-1♀.

У зборах виявлені рідкісні і малознані види павуків, зокрема *Tegenaria campestris*, *Harpactea saeva*, а також представника родини Atypidae. Інформація про знахідки атипусів, або павуків-землекопів широколистянолісової зони України опублікована раніше, зокрема для Розтоцько-Опільської горбогірної (Hirna, Lyesnik, 2014; Hirna, 2014; 2016), а також Західноподільської височинної областей (Федоряк та ін., 2018; Hirna, Жуковець, 2022). Представники цієї родини у межах зони трапляються на ксеротермних узліссях, екстразональних лучних та кам'янистих степах, що приурочені до південних схилів пагорбів, і є видами-індикаторами цих екосистем.

Tegenaria campestris (C. L. Koch, 1834) – вид, ареал якого охоплює Західну, Центральну, схід Південної Європи (Балканський п-в) і частково Східну Європу (Польща, Чеська Республіка, Словаччина, Румунія), а також Кавказ (Пн Кавказ, Грузія, Азербайджан; Nentwig et al., 2022). Відомий на теренах нашої держави з м. Львів (Woźny, Czajka, 1993; Hirna, Жуковець, 2022), а також Кременецьких гір Тернопільської області (Поділля; Hirna, 2015).

Harpactea saeva (Herman, 1879) – вид, поширений у південно-східній Європі, Словаччині, Угорщині й Україні. Трапляється переважно у дубових лісах (Nentwig et al., 2022). Знахідки виду в Україні відомі з Поділля Хмельницької області (ботанічний заказник Панівецька Дача; Гурьянова, 2003), а також Передкарпаття, Карпат і Прут-Дністровської височини Чернівецької області (Федоряк та ін., 2007; Федоряк, Марко, 2014), у тому числі з м. Чернівці (Fedoriak, Zhukovets, 2011). У Криму *Harpactea saeva* виключений із фауністичного списку як помилково визначений (Ковблюк та ін., 2008).

Обидва види, *Tegenaria campestris* і *Harpactea saeva*, виявлені на території парку у дубово-грабовому лісі у трухлявій деревині грабової колоди.

Під час досліджень у регіоні не підтвердженими залишилися 42 види, відомі з літератури. Насамперед, це пов'язано з коротким періодом досліджень і відсутністю стаціонарних пробних площ, а отже матеріалів з ґрунтових пасток, а також сезонних

зборів. З поміж інших, не виявлено тарантула *Lycosa singoriensis*. За численними опитуваннями місцевих жителів цей вид трапляється дуже рідко, частіше про нього ходять оповіді, за якими першоджерело встановити не можна. Очевидно, що тарантул не є вже типовим і масовим на Поділлі, як це було наприкінці XIX століття, його знахідки на території парку потребують підтвердження.

Висновок

Загальний список павуків НПП «Дністровський каньйон» та його околиць на сьогодні налічує близько 135 видів із 21 родини. Для доповнення фауни та кращого зрозуміння особливостей її формування у регіоні необхідне подальше комплексне дослідження зональних лісів, а також степових ділянок на схилах каньйонів річок.

Автор щиро дякує за матеріали, передані з околиць сіл Городок і Касперівці А. Бачинському (НПП «Дністровський каньйон»).

- Гірна А.Я. 2006. Антропогенна динаміка угруповань павуків (Arachnida, Aranei) ясеневодубових лісів Верхньодністровської рівнини. Автореферат дисертації кандидата наук, Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ. 20 с.
- Гірна А.Я. 2014. Анотований список павуків Гологірського району Розтоцько-Опільської горбогірної області (північно-західне Поділля). *Наукові основи збереження біотичної різноманітності*. Том 5(12) № 1. С. 91–144.
- Гірна А.Я. 2016. Антропогенно зумовлені зміни видового складу і структури угруповань павуків у лучно-степових екосистемах Гологірського пасма (Північно-Західне Поділля). *Наукові основи збереження біотичної різноманітності*. Том 7(14) № 1. С. 85–102.
- Гірна А., Жукавець С. 2022. Каталог павуків (Arachnida, Aranei) Львівської області (Україна). Львів. 312 с.
- Гурьянова В.Е. 2003. Матеріали к фауне пауков Подольской лесостепи (Украины). *Вестник зоологии*. Том 37 № 5. С. 3–11.
- Євтушенко К. 2004. «Павуки (Aranei)», в: Фауна печер України (за ред. І. Загороднюка). Київ. С. 64–68.
- Кагало О.О., Мандзюк Л.О. 2012. «НПП Дністровський каньйон», в: Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. Національні природні парки (за ред. В.А. Онищенко і Т.Л. Андрієнко). Київ. С. 249–259.
- Ковблюк Н.М., Прокопенко Е.В., Надольный А.А. 2008. Пауки семейства Dysderidae Украины (Arachnida, Aranei). *Евразийский энтомологический журнал*. Том 7 № 4. С. 287–306.
- Левушкин С.И. 1962. К фауне пещер Приднестровья. *Бюл. Моск. о-ва испытателей природы*. Том 67 Вып. 3. С. 29–37.
- Маринич О.М., Пархоменко О.Г., Петренко О.М., Шищенко П.Г. 2003. Удосконалена схема фізико-географічного районування України. *Укр. географ. журн.* № 1. С. 16–20.
- Федоряк М.М., Марко Ю.М. 2014. Павуки-герпетобіоти Національного природного парку «Хотинський» (ранньовесняний аспект) // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. «Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» (10-12 квітня 2014 р., м. Хотин). Збірник матеріалів. Чернівці. С. 154–157.
- Fedoriak M., Zhukovets E. 2011. Spiders of Chernivtsi city (Ukraine): a comparison actual species composition and species recorded by A. Roşso (1930-1938) // Biodiversitatea și Managementul Insectelor din România. Simpozion (Suceava, 24-25 septembrie 2010). Book of Abstracts. P. 157–169.
- Федоряк М.М., Жук А.В., Москалик Г.Г., Царанюк В.В., Тимчук К.Ю. 2018. Павуки (Araneae) деяких біотопів Національного природного парку Дністровський каньйон. *Біологічні системи*. Том 10 Вып. 2. С. 130–138.

- Федоряк М.М., Талах М.В., Євтушенко К.В. 2007. Угруповання павуків (Aranei) чистих та мішаних букових лісів Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Біологія*. Вип. 343. С. 252–259.
- McGeoch, M.A., Sithole, H., Samways, M.J., Simateka, J.P., Pryke, J.S., Picker, M., et al. 2011. Conservation and monitoring of invertebrates in terrestrial protected areas. *Koedoe*. Vol. 53 No. 2, Art. #1000. 13 p. DOI: <https://doi.org/10.4102/koedoe.v53i2.1000>
- Fedorowicz Z., Kawecki Z. 1962. Maksymilian Siła Nowicki. *Memorabilia Zoologica*. Vol 8. S. 8–92.
- Hamřík T., Košulič O. 2019. Spiders from steppe habitats of Pláně Nature Monument (Czech Republic) with suggestions for the local conservation management. *Arachnologische Mitteilungen: Arachnology Letters*. Vol. 58. P. 85–96. DOI: <https://doi.org/10.30963/aramit5812>
- Hirna A. 2015. Specimens of spider fauna from Ukraine in the collection of the Museum of Natural History, Wrocław University (According to the collection of Stanisław Pilawski and Kazimierz Petruszewicz). *Zoologica Poloniae*. Vol. 60 Fasc. 1-1. P. 15–33.
- Hirna A., Lyesnik V. 2014. The new data on the findings of spiders of the family Atypidae (Araneae, Mygalomorphae) within Deciduous Forest Zone of Ukraine. *Vestnik zoologii*. Vol. 3. P. 286.
- Jarocki F.P. 1825. Zoologia czyli zwierzętopismo ogólne podług najnowszego Systematu ułożone. Tom 5. Warsaw. S. 315–382.
- Koch L. 1870. Beiträge zur Kenntniss der Arachnidenfauna Galiziens (Sonderabdruck aus dem XLI. Jahrbuche der k. k. Gelehrten Gesellschaft in Krakau). Kraków. 56 s.
- Kulczyński W. 1884. Przegląd krytyczny pajaków z rodziny Attoidea, żyjących w Galicyi // *Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzen Wydziału Matematyczno Przyrodniczego Akademii Umiejetnosci*. Kraków. Tom 12. S. 136–232.
- Kuntze R. 1931. Studia porównawcze nad fauną kserotermiczną na Podolu, w Brandenburgii, Austrii i Szwajcarii. *Arch. Tow. Nauk. we Lwowie*. Tom 5 Dz. 3. S. 265–344.
- Kuntze R., Noskiewicz J. 1938. Zarys zoogeografii polskiego Podola. *Prace nauk., Tow. Nauk. we Lwowie*. Tom 4 Dz. 2. 540 s.
- Łomnicki M. 1870. Zapiski z wycieczki podolskiej odbytej w roku 1869 pomiędzy Seretem, Zbruczem a Dniestrem. *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego: Materiały do fizyografii Galicyi*. Kraków. Tom 4. S. 41–85.
- Nentwig W., Blick T., Bosmans R., Gloor D., Hänggi A., Kropf C. 2022. Spiders of Europe. Version 12.2022. Online at <https://www.araneae.nmbe.ch>, accessed on Dec. 2022. DOI: <https://doi.org/10.24436/1>
- Nowicki M. 1870. Zapiski fauniczne. *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego: Materiały do fizyografii Galicyi, Kraków*. Tom 4. S. 1–30.
- Petruszewicz K. 1937. Katalog der echten Spinnen (Araneae) Polens. *Festschrift für Prof. Dr. E. Strand*. Vol. 3. S. 140–216.
- Petruszewicz K. 1938. Badania pajaków na północnej Krawędzi Podola. I. Pisauridae, Lycosidae, Argiopidae. *Kosmos*. Ser. A. *Rozprawy*. Rocz. 63 Zesz. 3. S. 317–361.
- Uetz G.W. 1979. The influence of variation in litter habitats on spider communities. *Oecologia*. Vol. 40. P. 29–42.
- Wajgiel L. 1867. Spis pajaków. *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego: Materiały do fizyografii Galicyi*. Kraków. Tom 1. S. 138–141.
- Wajgiel L. 1868. Spis pajaków. *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego: Materiały do fizyografii Galicyi*. Kraków. Tom 2. S. 153–155.
- Wajgiel L. 1874. Pajęczaki galicyjskie (Arachnoidea Haliciae). Kołomyia. 36 s.
- Wierzejski A. 1867. Zapiski z wycieczki podolskiej. *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego: Materiały do fizyografii Galicyi*. Kraków. Tom 1. S. 165–179.
- Willet T.R. 2001. Spiders and other arthropods as indicators in old-growth versus logged redwood stands. *Restoration Ecology*. Vol. 9. P. 410–420.

Woźny M., Czajka M. 1993. Pająki (Aranei) Lwowa i jego okolic. *Acta Univ. Wratislaviensis. Prace Zool.* Tom 26 № 1496. S. 65–84.

WSC. 2022. World Spider Catalog. Version 23.5. Natural History Museum Bern, online at <http://wsc.nmbe.ch>, accessed on Dec. 2022. DOI: <https://doi.org/10.24436/2>

Інститут екології Карпат НАН України, Львів
e-mail: ahirna@i.ua

Hirna A.Ya.

A contribution to the spider fauna of the Dnister Canyon NNP and its environs

*The research on the spider fauna of the Dnister Canyon National Nature Park, which is located on the territory of the Chortkiv district of the Ternopil oblast (Ukraine), is presented. The study area lies within the deciduous forest zone in the region of Roztochia-Opillian hill ridges and the West Podolian upland region. The history of the study of the spider fauna in the region is analyzed, including the one related to the works of famous naturalists of the 19th century: A. Wierzejski, M. Łomnicki, L. Wajgiel, M. Nowicki, and L. Koch. It was established that most of the clusters of the National Nature Park were not covered by the research, and its faunal list includes only about 85 spider species, and even then, a significant part of them was collected on the outskirts of the protected area. During the several-day expeditions in 2000 and 2016, 93 species belonging to 20 families were found. The species-rich families were Linyphiidae (15 species; 16.1% of species diversity), Araneidae (12 species; 12.9%), Lycosidae, Theridiidae, and Thomisidae (11 species each; 11.8%). Information on the distribution in the world and in Ukraine of two rare and little-known species of spiders, namely *Tegenaria campestris* (C. L. Koch, 1834) and *Harpactea saeva* (Herman, 1879), which were found in a rotten log in an oak-hornbeam forest, is given. Taking into account the literature-derived data, the fauna of the park currently includes 135 spider species from 21 families. During the research, 42 species of spiders were not confirmed. First of all, this is due to the very short period of expeditions and the lack of stationary study plots, and therefore of materials from pitfall traps or seasonal from spring to autumn collections. In particular, no tarantula (*Lycosa singoriensis*) was found. This species was typical and widespread in Podolia at the end of the 19th century, however, according to a survey of local residents, it is now very rare, and its records on the territory of the National nature park need confirmation. To supplement the fauna and understand the features of its formation in the region, further comprehensive research of zonal forests and steppe areas on the slopes of river canyons is necessary.*

Keywords: Araneae, Dnister Canyon, Ternopil Oblast, Ukraine, Podolia, inventory, research history.